

СМЕРТЬ: СИМВОЛ ТА ОБРАЗ У КУЛЬТУРІ. АПОКАЛІПТИЧНІСТЬ КУЛЬТУРИ XX СТОЛІТТЯ

У статті розглядається проблематика смерті як символу та образу, які можна застосовувати як ключ до розуміння ситуації надмірного звертання уваги на події Апокаліпсису та ідею кінцесвітності у XX столітті. Нашим завданням є не просто описання ситуації, що склалася навколо Doomsday, а й виявлення внутрішніх рухів цього процесу "танатоманії" і визна чити, чи є ця ситуація такою вже оригінальною та несподіваною.

Человек с тонкой шеей сказал:
— Значит жизнь победила смерть
неизвестным для меня способом.

В черновом автографе приписка:
"Жизнь победила смерть: где именительный
падеж и где винительный?"

ХармсД.

Одразу ж слід зауважити дещо про направленість і здатність ідей та різноманітних теорій до перетворення на вторинну квазі-реальність, що сама і підтверджує ті ідеї, породженням яких є, і це викликає переконливе враження перевірки теорій життям.

Твердження про наявність у кожного з нас архаїчного модусу свідомості (маємо на увазі не певний тип мислення, приписуваний архаїчним/традиційним культурним спільнотам), який можна описувати з використанням логіки бінарних опозицій, як основної бази для творення метафорики логоцентрованого дискурсу, це твердження є незаперечуваним для цієї роботи. Поданий нижче текст певною мірою відповідатиме вимогам теми — буде апокаліптичним (у розумінні Дерріда): відверте приховування цитат у мозаїці тексту, без посилання на джерела отримання інформації/думок, довільне перекручування початкових Текстів і таке інше. Усі ці "нововведення" мають благородну мету — викликати у читачів насолоду від тексту, від роботи зі своєю Енциклопедією (Еко У.), вишукування трансформованих цитат, наявних тут у вигляді плагіату або імітації, завдяки впливу визнаних авторів та відчуттю поваги до них...

TRY TO ENJOY IT.

Смерть є онтологічною характеристикою людини, як істоти живої, отожд, обмеженої

хронологічними рамками. Зустріч зі смертю, усвідомлення та переживання цієї події робить людину людиною культури, і невідворотність такої зустрічі — це наше найдостовірніше, найнадійніше і водночас найтаємничіше знання.

Образ смерті належить до категорії межових уявлень, яке формує, закріплює та відтворює характерну конфігурацію певного культурного утворення. І кожна культура шукає/знайшла власні варіанти "спасіння", ментального оформлення або витінення смерті (які Еко У. називає "культурою смерті", на противагу "індивідуальним технікам кидання їй виклику"). Образи смерті через владні структури перетворюються на офіційні дискурси, регламентовані та легітимізовані. Ознайомлення з ними відбувається у процесі становлення суб'єкта як носія знань і смислів про організацію світу на рівні цієї культури. А оволодіння цими образами через дидактику як ретрансляцію — відтворення — репродукцію й забезпечує існування дискурсивної практики, без опанування якою неможливе включення в культуру як комунікацію, що є необхідним для позначення суб'єкта як існуючого/"живого" в культурній ситуації.

Внаслідок перетворення первинної низки значень на формалізований набір виразів, позбавлених "смертельності" як змісту, ідея смерті стала універсальним інструментарієм [2]. "Смислообраз" (Голосовкер Я.) смерті сприймається як універсальний символічний код культури, у ситуації, коли постійне, нескінченне перемикавання методів/прийомів перевантажує смислообраз смерті новими значеннями/змістами і породжує міфологічний смисл.

Образи смерті, способи їх сприймання, закріплені в системі ритуалів, обрядів, символів, знаків, поведінкових патернів та інших культурних об'єктивацій, є одними з формотворчих і типологізуючих факторів культурної ідентичності.

Далі, при розгляді питання про апокаліптичність культури ХХ століття ми, використовуючи універсальний інструментарій кодів, з різних позицій підійдемо до теми.

Вихідним положенням будь-яких культурних інтерпретативних концепцій є обумовлення гармонії різнонаправлених взаємодій життя та смерті, живого і мертвого, але гармонії поліфонічної. Взаємодія антиномічних опозицій зводиться до двох крайнощів:

а) життя і смерть взаємодіють контактано-відштовхуюче, і гармонія зведена до стану антиномізму-антагонізму;

б) послаблення антагонізму традиційних опозицій, поліфонізація їх взаємодії, зняття односторонньої неадаптивності.

Смерть фіксується лише апофатично — критерієм є відсутність ознак життя. Але ще за життя, яке можна визначити як життя тіла та свідомості, можна пережити певні метафори смерті. Смерть не є тотальним Ніщо, яке абсолютно ззовні захоплює життя. Вона починається з життям і з ним закінчується, кінець життя є й кінцем смерті/вмирання. Адже і смерті не існує, є лише смертне, тобто живе, через яке смерть отримує буттєве існування. Життя та смерть суть змісти/сенси, що накладаються, взаємодоповнюються і немислимі один без одного. Смерть розпорошена по всьому життєвому просторові, вона не є якимось абсолютним та особливим моментом у житті людини, а характеризується "кишащим присутствием" (Фуко М.). Це ідея поліфонічної взаємодії та принципової нерозрізнованості/нерозділюваності життя і смерті.

Інша ідея — лінійно-динамічна — презентує співвідношення життя та смерті як жорстке зчеплення-почерговість. Смерть топографічно і темпорально вписана у систему координат життя як екранізуючий елемент, який надає завершеності структурі/конфігурації. Визначення життєвих цілей та орієнтування починається від могили предків і закінчується власною могилою. Існує тенденція/стратегія ухилю від цілі-смерті; винахідливий інстинкт самозбереження (сторож життя і супутник смерті за Фройдом) — це не прагнення уникнути смерті взагалі, а уникнути не своєї смерті, що й забезпечує дотримання маршруту у людському смертному житті. Смерть проєктує на оперу біографією прижиттєвих подій, що ведуть до неї ж. Цей органічний фінал існування, розміщений у кінці лінійно-гомогенного життєвого континууму ідентифікується як стан

закінчення часу, що відбувається внаслідок природного виснаження вітальності.

Отже, перша ідея презентує смерть як мультипліковану та диференційовану в окремих подіях життя, а друга ідея — смерть як смислотворча фінальна монолітність.

Виникає думка про їх тісну взаємопов'язаність, адже, Гармонія — це не застигла рівновага різнорідних елементів, а поліфонічна взаємодія різновекторних і суперечливих прагнень до конфліктності та до тотожності (уніфікації) (якщо у цій рівновазі й виникає стан статичності, то лише фазової). Смерть не локалізується як щось фінально-окремішене в момент свого приходу — це лише результат накопичення часткових мікросмертей.

Нормальний плин часу майже не проявляється в семіотичній сфері культури:

There's no good times, no bad times. There's no time at all. Just a "New York Times"

(Simon and Garfunkel)

Він має певне автономне існування, не пов'язане з тілесно-просторовою організацією світобудови. "Тілесну" проявленість — наочність отримує лише в ситуаціях межових, а, особливо, у такому етично-віковому стані як "дитинство-старість", який тяжіє до семантики смерті.

У П'ятигорського ми знаходимо такий поділ: на час та Час [1], обидва вони пов'язані з темою смерті. Нормальний "час", непомітний, не акцентований, П'ятигорський називає "ментальний час" — це лише одна з функцій-фікцій розуму. Такий "час", позначуваний не як потік з минулого — через теперішнє — у майбутнє, не як синонім смерті. Він лише позначає/фіксує смерть як закінчення цього потоку "ментального часу". Він не є чимось, всередині чого відбуваються у певній послідовності інші речі або події, а сам є річчю/сутністю, яка скоріше "перебуває", аніж рухається у вигляді "потоку-континууму". Цей "час" діє у напрямку ентропійному — протилежному часові чийогось життя як подій, розташованих, сприйнятих та описаних у певній послідовності — у напрямку до смерті.

До Смерті як велетенського чорного тіла тієї чи іншої еманції Хроносу, який ковтає героїв з ослабленою, притупленою свідомістю, змушує їх усвідомити Час/Кінець "часу". Сутність такого Смертно-Межового центру Мега-Всесвіту передувала початкові "нормального" часу і стає тим типом свідомості, який називають "свідомість смерті".

Людина не може перебувати в "іншому" стані свідомості — "свідомості смерті", а може дозволити собі лише додаткові рефлексивні операції, адже пограничність смерті унеможлиблює цілісне включення її в аналіз. Смертна істота (яка

живе зі смертю) лише мислить/умоспоглядає смерть, але не переживає її. З пафосом дистанціювання впродовж життя/процесу інкультурації людина вчиться осмислювати смерть, набуває досвіду її доместикації/демистифікації. Численні теоретичні побудови, які надають Ніщо буття у слові регламентують її присутність (воно не бажає бути явищем, яке "мовчить"), ці побудови формують каркас-арматуру Ніщо, стримують його прорив, моделюють присутність, місце й інші параметри.

Але у загальнолюдському досвіді культурної роботи зі Смертю, безмежної рефлексії на Ніщо, сприйняття власної смертності та ставлення до смерті інших дуже відрізняються.

Через опосередкування смерті Буття реалізується як присутність (на противагу відсутності). Ніщо, яке увійшло в сутність/структуру Буття повертає у Смертно-Часовому фіналі модус автентичності людському існуванню, яке через розпорошеність та події мікросмертей стало дискретним. Смерть застає людину у стані безнадійної покинутості, самотності, самотності, бо вона завжди є подією "особистою". У цей момент закінчення відведеного часу відбувається Велике Збирання (під лозунгами, які виголосив В. Пелевін, вустах Че Гевари: "Назад к эго!" или "Вперёд к эго!" [2]), найрадикальніша форма самоідентифікації: монолітний екран смерті, як дзеркало перед очима збирає/зфокусовує/проектує/накладає одна на іншу погублені у соціальному, розрізнені часточки Самості. Адже людина і впродовж свого life-time характеризувалася чистою пристрасною жагою/жадібністю бути собою, і ось тепер, у найпотаємнішій миті "приватного" існування, вона на самоті з Собою/зі Смертю. Самість, потяг до ідентичності — це те, що сильніше за життя і за смерть. Смерть — момент повного/абсолютизованого звільнення від пасток, пут і т. п., поставлених владою, соціумом, врешті-решт Життям. "Світ ловив мене та не спіймав"...

У процесі подібних рефлексій на Ніщо й виникає поділ на Самість (Атман) та тіло і кров, які суть Ніщо. Цей поділ походить від знання про смерть, як відокремлення душі від тіла, а не навпаки.

Але, коли ми мислимо себе як "померлого", ми мислимо себе як іншого (не в якісно-етичному значенні). Онтичний феномен смерті — це смерть Іншого, яка стає подією *для нас*, це те, що відбувається завжди з "кимось". Бо мислення власної смерті представляє її у вигляді випадковості (запуск механізму переконаності у власному гарантованому безсмерті). А ось смерть Іншого переконлива, хоча б завдяки візуальному і тактильно-маніпулятивному контактові з

померлим тілом Іншого, у якому сконцентровано речовість мертвого і сама невичерпна Смерть. Ми можемо спостерігати хроніку некроперетворень і візуалізовану роботу Смерті-референції-самої-себе (як доказ її "нештучності") — трупотворення.

Наше тіло, до якого також свого часу прийде Смерть, впродовж життя відчуває невинний формуюче-репресивний вплив "машин бажання" (Дельоз Ж., Гваттарі Ф.), страждає від типізованого/клішованого структурування та дресирування і шукає порятунку-опору у навмисній деструктивності. "Моє" тіло має такий "високий" ступінь вишколеності, що навіть зміна соціального статусу (соціальна смерть, яка передуює фізичній) мало впливає на його моторику. Моє власне тіло вже трупоподібне, це якийсь зовнішній (відносно душі/самості) пристрій для справляння нищих елементарних життєвих потреб і функцій.

За таких умов Я десантується/катапультиється у якісь далекі, не-земні сфери: самості лише змінюють тіла, існуючи у безначальному всесвіті. "Ім'я" як і тіло зникає назавжди після вичерпання життєвого циклу, не проходить крізь Смерть.

Але будь-яка Смерть неможлива за умови відсутності позиції зовнішнього спостерігача. У переживанні життя-в-середині себе МОЇ життя та смерть принципово не можуть стати подіями мого власного життя. Момент втрати Себе (лише в уяві) не є розлучанням з собою: Я по інерції зберігає інтенцію життєвої спів-причетності. Адже моє життя (для мене) не було радісним перебуванням поруч "з собою любимим". Для мене не існує світу-до-мене і світу-після-мене/світу-без-мене, де я жив і де мене вже немає.

Лише існування Іншого, у якого я вживаюся, і для якого мої народження та смерть стануть подіями, повертає/надає "сенсу" та подієвості моєму існуванню. Так і смерть Іншого, переживання її, яке вже відбулося, дає можливість передбачити та теоретизувати свою смерть.

Для спостерігача моє життя — спостережуваний час — стає простороподібним, що дає йому змогу пересуватися довільно у часі-просторі.

Єдине (узагальнення потенції одиничного) стало стихією виникнення множинності/одиничного (спостережуване емпіричне), моделлю для побудови. Як і будь-яка інша антиномічна пара, ця також є смислово симетричною, взаємооберненою: множинність дезінтегрованих реальностей лише через причетність до єдиного (не просто спільного) початку може бути повноцінною буттєвою.

Таким чином ця пара абсолютно тотожно-протилежна, що й дозволяє в житті світу (єдине)

бачити життя людини (одиначність), а у смерті людини — смерть світу і, відповідно, накладання life-time та world-time.

Єдності притаманна позачасовість, а видимому світові — скороминушість і тяжіння до хаотичності, як структура, створена внаслідок космогонічного процесу — створена/впорядкована, отже, яка несе в собі елементи/зародки/рудименти нестабільності-хаосу, має тенденцію до розпаду на а-структуру. Перешкоджає цьому природному процесові ритуал та ритуалізована поведінка як перетворення космосу, як закріплення, фіксування опозицій.

Таким чином і виникає есхатологія: перетворення-хтонізація через втрату онтичності "формами", яку спричиняє тиск хтонічних стихій та їхнє проникнення/проступання на поверхню, роз'їдання-спустошення. Це повернення до хаотичного начала, коли і може все початися. Продовження життя неможливе поза його співвіднесеністю та співрозмірністю зі смертю, яка в опозиції змінює свої якості хтонічно-руйнівні на життєдайні потенції. І будь-яке усталене протиставлення ідей, образів, понять є однією з модифікацій/планів/кодів/метафор найголовнішої міфологеми — боротьби життя і смерті.

Обидва світи ізоморфні, структуровані за однаковими візуально-просторовими орієнтирами; один для іншого — прототипи, дзеркальна взаємовідображеність та взаємопроектваність. Пари перебувають у постійному стані кругообігу-взаємоперелиття, адже, перемога одного передбачає/вимагає потенційну (хоча б) наявність протилежного.

У межах парадигматичного подвоєння світу сумована семантика позитивного та сумована семантика негативного виглядають як рухлива субстанція світла-тіні, де у сутінках/на межі хаосу і космосу народжується все. Це одвічна амальгама життя та смерті, де тінь не лише засвідчує присутність/невичленованість темного хаосу у структурі ясного космосу, а також є співтворцем об'ємного світу, моделює "статуарність" світу.

Отож, архаїчний модус свідомості має амбівалентне "світло-тіньове" уявлення про природу світобудови, переваг не має жоден зі станів. Фіксація ж на одній негативній (або ж позитивній) фазі — смерті і є тим, що викликає відчуття апокаліптичності.

Апокаліпсис, як і смерть, має бути схоплений двічі, в образах, які доповнюють один одного: як тілесне припинення життя в просторово-часовій одиниці теперішнього та як образ безтілесної події-афекту, розпиленої у просторово-часовому континіумі минулого і майбутнього.

"Зоркость этих времён — это зоркость к вещам тупика" [3].

Головне, що треба зазначити в ажіотажі навколо Апокаліпсису, це — постійні симулятивні практики. Дерріда навіть назвав наш час "пост-апокаліптичним", адже Апокаліпсис відбувався, проголошувався вже тисячі разів у media. З одного боку, це цілком природний процес гармонізації та захисту, а з іншого, у теперішньому безособово-виробничому існуванні онтологія втрачає вимір особистої події. Навіть почуття а-гармонійності стимулює лише виникнення численних технічних засобів для її повернення. Найновіші досягнення мають допомогти втілити в життя проект **технічної** охорони навколишнього середовища/природи. Реальність замінюється моделями симуляції, виробляється, стає гіперреальністю, синтетичним продуктом. У стані жахаючих маніпуляцій над операційним штучним двійником реального процесу символ перетворюється на знак — більш піддатливий матеріал.

У цьому функціоналізованому просторі смерть також перетворюється на знак і поступово втрачає свої якості як символ та образ. А інститути смерті/образи смерті виступають як ритуальні симулякри, що все ж таки одомашнюють смерть, але як сукупність знаків, колись запущених і непідвладних зупинці, які впізнаються лише завдяки їх постійній повторюваності, вони вже не мають мети.

На хиткому тлі сумнівного буття Безперечність Тотального Ніщо може бути єдиним генератором сенсів буття. Тому і відбувається ця ретроспекція/перенесення рятівного Ніщо для псевдо-осмислення існування. Закінчення, фінал, місце перебування Ніщо — це не місце народження смислів, а умова цього народження.

Наголосимо, що актуалізація Ніщо/Апокаліпсису відбувається через десимволізацію онтологічного рівня буття і перетворення його на безособово-виробничу сферу, механізовану та інтегровану в тіло людини такою мірою, що вона викликає не відторгнення, а розпад суб'єкта. Смерть, яка виробляла смисли та події, перетворилася на знак присутності чи відсутності у генеруванні світу речей, де живим буде й щось мертве, якщо воно функціонує. І тут виникає нова ситуація: страх ідентифікувати себе з покійником (який породив таке базове, продубльоване на всіх рівнях, Табу Мерців) тепер має інші причини. Моє тіло **вже** трупоподібне через свою схематизовану жестикуляцію, яка стала такою внаслідок вишколу, а тіло покійного також може автоматично/автоматизовано реагувати на механічне реанімування — таке оживлення/оживляж (Демічев А.) та імітація життя лише підкреслює/підтверджує смерть. Але все ж таки лише

явні сліди трупорозкладу розмежовують мене та загиблого носія та виробника ідеології.

Так Ленін (замусолений вже приклад) був "живее всех живых" після смерті, тому що був намертво вмонтований у розгортання міфології, до того ж з припиненими/прихованими процесами некроперетворень, а пізнання смерті глядачем через функцію зору давало змогу перетворити її на фікцію.

Але для більшості випадків, коли не задіюється міфологічне наповнення (через зруйнування ontological security) вона вимагає негайного приховування, що й спричинило таку розвинутість технології укриття у структурі до-смертних та після-смертних послуг — "смертоуборочные машины" (Демічев А.). Ми втратили "драйв * до смерті" і в нас залишилися і дедалі більше розвиваються технології/навички безупинного консервування.

Світ існує під знаком відстеження потенційної катастрофи. В стані нездатності народити подію, інфраструктура матеріального виробництва та переробки продукує гру-видовище Катастрофи, як реакцію-симуляцію на відсутність подій; реальність може й не вдатися, а симулякр має всі шанси стати подією. Але й це видовище зникає через надмірну розмноженість, всепроникність та розсіювання — нові форми знищення.

Оскільки світ проголошено і визнано симулякром, стає легше обійти питання знищення-зникнення: ніяка фікціоналізована дійсність не може бути зруйнована реальною подією, яким буде Апокаліпсис.

Але все ж таки постструктуралісти, в особі Дерріда, вивели ще один спосіб порятунку. Будь-який дискурс, будь-яка артикуляція підвладні процесам деконструкції-саморуйнації (Час породжується їх розпадом). Отож ми вже маємо справу з "розкладеним", слідами чогось, що було. І як слідопити вишукуємо слід більш-менш явний. А слід веде до прірви/в Нікуди, оскільки джерело повідомлення загублене, адресація порушена, а натомість є лише довільні інтерпретації, переклади, спотворення первинного абсолютного Апокаліптичного Тексту. Цей міх не містить вже істини, не веде до розв'язки, тим більше до Апокаліпсису Апокаліпсиса.

І наше щастя, якщо ми, поки можемо, будемо ходити-шукати подібним маршрутом, щоб не дійти за реальним повідомленням до реального Апокаліпсиса. Тому ця техніка стирання слідів, за якими сам і йдеш/переплутування цитат/гри має позитивний пафос.

Деконструктивісти — "рятівники, які поспішають на допомогу" — запрошують нас з собою

* Потяг, рух (англ.).

здійснити Exodus з цього простору, де навіть суб'єкта вже замінено структурою, реабілітувати себе "на вивороті" структури порядку через зумисне руйнування безкінечно трансльованого, комунікуючого наосліп апокаліптичного повідомлення. Це перестраховування породжує ще більшу переконаність у гарантованості невлучення повідомлення в ціль та стан тотальної захищеності.

Ці дві стратегії лише дублюють захищеність, адже мова не здатна довести справу до розв'язки/Кінця. Танатопис — це життя смерті, де її експансія нічого не закінчує. У цьому просторі смерть лише імітується для підтримки життя, для каналізації агресії, деструктивних енергій. Ця текстуалізованість страху/смерті/Апокаліпсису — страхування, утримання Ніщо під контролем. Треба заскриптувати Смерть до смерті і зачинити Апокаліпсис у текст. Апокаліптичний текст — це текст антисмислу, але щоб бути цим "анти" — він має лише тяжіти до смерті, і ніколи не досягати її. Умова виживання життя: треба свідомо стати слідопитом loser'oM.

Апокаліпсис з грецької перекладається як одкровення: зняття/зривання покровів, абсолютне оголення/абсолютне бачення-оволодіння істиною-знанням про закінчення всього. Споглядання нічим не прикритої/риге істини — порнографічне і непристойне за своєю природою — це ідеал фал-лого-центрованого європейського агресивно-сексуального пізнання-оволодіння істинним знанням.

Істинне знання — це знання фінальне, яке у своїй кінечності більше не потребує змін-доопрацювань. Але володіння таким катастрофічно загрозливим (табуйованим) знанням є прерогативою спостерігача на абсолютних позиціях, коли за ним вже ніхто не підглядає, бо немає кому. Є, звичайно, ще випадково посвячені або щасливіці-викрадачі, які пройшли до істини обхідними шляхами/не строгими струнками філософськими побудовами, а якось інтуїтивно. Але вони не витримують рафінованості/чистоти такого знання-Ніщо, і розбавляють його, вже згадуваними, теоретичними побудовами, які самі суть ніщо і є породженням Ніщо.

Такий Апокаліпсис не має ніяких фаз/станів, в апокаліптичних візіях, що описують прийдешнє, немає кольорів — лише сліпуче світло або темрява, і описується це у якомусь конгломераті крайнощів — екзальтації та розсудливості.

Екстатичні отримувачі одкровень не наважуються нести страшний тягар — особисто бути адресатами послань, а приписують собі роль чергового ретранслятора пошкодженого та загубленого повідомлення.

Апокаліпсис — це не остання боротьба добра і зла, а, радше, останній "кадр" перед Закін-

ченням її, коли вони знову стануть одним. Одне — це не модус існування добра і зла (світла і тіні), коли їх можна описати як "несліття і нераздільніє", це вже не життєдайний агон, а повне розчинення чогось одного у чомусь іншому, після якого не буде можливе ніяке ви členення і продовження життє-смертного обміну. "Для апокаліптики важна идея абсолютного конца, когда всё движущееся остановится, всё открытое замкнётся, всё нерешённое будет решено, все спорящие стороны услышат свой вечный приговор"[4]. Це Кінець Кінця...

Ми, як нам і радив Дерріда, практикувалися у використанні техніки ходіння/вишукування слідів, зрозуміло, що, за всіма правилами гри, ми нікуди не прийшли і так нічого й не знайшли або удали, що не знайшли це Нічого, не витримавши...

Ми в своїх блуканнях побували на кількох метафоричних рівнях розгортання головної міфологеми людства — боротьби Життя та Смерті на незмінному "прохідному дворі" буття. Усі ці рівні доступні завдяки знанню кода-декодера. Важко/неможливо визначити, який з цих рівнів має описуватися/відкриватися за яким, який є важливішим, адже вони "невимушено" взаємоперетікають. Важко ділитися враженнями. Важко взагалі мати враження та вербалізовувати/текстуалізовувати їх.

Але однією з фінальних (якій приписується таке положення) є картина Апокаліпсису. В процесі написання роботи ми дійшли висновку про необхідність розведення/розмежування понять Есхатологія та Апокаліпсис і демаркації їхніх сфер прояву. Есхатологія — це результат втілення, притаманних архаїчному колективному тілу світло-тіньових уявлень про природу світоустрою та світофункціонування як невинного а-фазового процесу кругообігу та обміну валентностями.

У колективному тілі смерть не закінчує нічого, вона лише омолоджує, відновлює його у нових поколіннях, але у тіла, яке на якомусь етапі відірвалося від родового тіла, усі "спекуляції"

навколо смерті відкидаються — єдиним наповненням смерті стає сама смерть. Цей етап знаменує народження не Множинного (на противагу Єдиному), а Одиначного. У цих елітарних колах і виникає Апокаліпсис, внаслідок фіксації на одному стані — пост-Апокаліптичний стан.

Підлітково-деструктивний тип — максимальне блокування, дистанціювання, яке спричиняє/спричиняється турботою-панікою про вічне збереження себе унікального (позиціонування себе як унікального/виключного/виключеного викликає автоматичну загрозу), про вічне і провокує розробки утопічних проєктів на кшталт потойбічної утопії Царства Божого. При цьому для алієнованого Одиначного спостерігача смерть іншої "простої" людини має величезний жалісливо-гуманістичний заряд, але, оскільки цей підліток-інтелігент впродовж усього життя ви членовує себе з соціуму/поміщає себе на тлі (як сторонній спостерігач-аналітик), він автоматично прагне бачити себе збереженим в Архівах (сучасний, надійніший/який більш кодується, варіант соціальної пам'яті). І саме цим архівам загрожує атомна війна — втілення Апокаліпсиса, а, відповідно, й втрата, яку не виправити, для всього людства (не менше). Апокаліпсис — "убытие"* без права на повернення не настане для тих, хто не в Архівах, не в Музеї, не в Центральній Науковій Історичній Бібліотеці.

У ретроспективному баченні виявилось, що у роботі ми виконували заповіт Бориса Гройса, наведений ним у статті-рефлексії "Да, Апокаліпсис, да, сегодня": "Но, может, именно эти другие, уже пребывающие в апокалиптическом времени, скорее могли бы рассказать о нем, нежели постоянно испытывающие траур по самим себе постструктуралисты?"[5]. Отож, "метущаяся" інтелігенція, яка поєднує стани *Happyning*'у звільнення та жаливих здогадок про долю свого Я, очікує свого *Апокаліпсису Апокаліпсиса*; а спокійних/"умиротворених" носіїв колективної ідеології родового тіла захопить колись вир *есхатологічних перетворень* [6].

1. *Пятигорский А. М.* Мифологические размышления. — Москва: Школа "Языки русской культуры", 1996. — 220 с.

2. *Пелевин В.* Generation "П". — Москва: Вагриус, 1999. — С. 114.

3. *Бродский И.* Стихотворения. — Таллинн: Ээти раамат, Александра, 1991. — С. 113.

4. *Аверинцев С. С.* Поэтика ранневизантийской литературы. — Москва: "Coda", 1997. — С. 100.

5. *Гройс Б.* Да, Апокаліпсис, да, сегодня // Вопросы философии. — 1993. — № 4.

6. *Дерріда Ж.* Позиції. — К.: Дух і Літера, 1999.

* Термін, запозичений у А. Демічева.

Сидорова К. І. Смерть: символ та образ у культурі. Апокаліптичність культури XX ст.

Sydorova K. I.

**THE DEATH: SYMBOL AND IMAGE.
APOCALIPTIC MOODS IN THE
XXth CENTURY CULTURE**

This article is concerned with the inner causes of the Apocalyptic mooda in modern europien culture. For us understanding of this problem is closely related with the primitive aspect of our consiousness. This try to understand is comparable with journey into the problem with the use of Derrida's advices.